

Ebe ve Hemşirelerin İş Yerinde Karşılaştıkları Psikolojik Bezdirmeye Davranışları*

Mine YURDAKUL*

Serpil TÜRKLEŞ**

Duygu VEFİKULUÇAY-YILMAZ***

Tülin ÇELİK****

Mürşide ŞAHİN*****

Ayşe ÖZCAN*****

Özgün Araştırma

* Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Ebelik Bölümü, Mersin.

** Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü, Mersin.

*** Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü, Mersin.
e-mail: duyguulu@gmail.com

**** Öğr. Gör. Bil. Uzm., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü, Mersin.

***** Blm. Uzm. Ebe, Tarsus Devlet Hastanesi Kadın-Doğum Kliniği, Tarsus.

***** Prof. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Emekli Öğretim Üyesi.

Özet

Amaç: Bu çalışma, Akdeniz Bölgesi'ndeki bir ilimizin il merkezindeki hastanelerde çalışan ebe ve hemşirelerin; iş yerinde psikolojik bezdirmeye davranışlarıyla karşılaşma sıklığını, psikolojik bezdirmeye karşısında gösterdikleri tepkileri ve bu tür davranışları önleme girişimlerinin neler olduğunu belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini Akdeniz Bölgesi'ndeki bir ilimizin il merkezindeki hastanelerde çalışan 442 ebe ve hemşire oluşturmuştur. Örneklem alınacak ebe ve hemşireler küme ve tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Veriler "İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği" ve veri toplama formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Araştırmada ebelerin %27.4'ünün, hemşirelerin %20.7'sinin iş yerinde psikolojik bezdirmeye davranışlarına maruz kaldığı belirlenmiştir. Ebe ve hemşirelerin en fazla "başkalarının yanında sizinle aşağılayıcı ve onur kırıcı konuşulması" (%65.4) davranışına maruz kaldıkları ve bu davranışı uygulayan kişilerin en fazla doktor, hasta yakını ve yöneticiler olduğu belirlenmiştir. Ebe ve hemşirelerin iş yerinde psikolojik bezdirmeye davranışları karşısında en fazla fiziksel ve duygusal tepki verdikleri belirlenmiştir.

Sonuç: Yaklaşık her beş ebe ve hemşireden biri iş yerinde psikolojik bezdirmeye davranışlarına maruz kalmaktadır. Ebe ve hemşireler psikolojik bezdirmeye davranışlarını azaltma ve önlemeye yönelik olarak çoğunlukla ilgili kişiyle yüz yüze konuşarak sorunu çözmeye çalışmak gibi olumlu girişimlerde bulunmuşlardır.

Anahtar Sözcükler: Ebelik, hemşirelik, iş yeri, şiddet.

* Bu çalışma, 3-5 Haziran 2010'da Sakarya'da I. Uluslararası Kadın ve Sağlık Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Workplace Psychological Intimidation Behaviors Encountered by Midwives and Nurses

Abstract

Objective: *This study was carried out to determine running midwives and nurses' workplace psychological intimidation behaviors compared with the situation, suffering psychological intimidation behaviors across responses and suffering psychological intimidation behaviors to reduce or prevent an attempt Mediterranean Region in the center of city hospitals in the province.*

Methods: *The sample of the study consists of 442 midwives and nurses working Mediterranean Region in the center of city hospitals in the province. Midwives and nurses included in the sample were selected by the cluster and stratified sampling method. Data was collected by "Workplace Psychologically Violence Behaviors Instrument" and by the data collection form.*

Results: *According to the research, 27.4% of midwives and 20.7% of nurses were subject to workplace psychological intimidation behaviors. It is found that midwives and nurses are subject to "humiliating and insulting speech among others" most (65.4%) and this behavior is practiced by doctors, patient's relative and administrators at a high rate. The research has shown that the reactions of midwives and nurses against workplace psychological intimidation behaviors are generally physical and emotional.*

Conclusions: *Approximately one of every five nurses and midwives are exposed to workplace psychological intimidation behaviors. Midwives and nurses stated that to reduce and to prevent the workplace psychological intimidation behaviors have made generally positive initiatives like talking with relevant person face to face to trying to their problem solve.*

Keywords: *Midwifery, nursing, workplace, violence.*

Giriş

Çalışma yaşamını olumsuz etkileyen ve performans düşüklüğünün önemli nedenlerinden biri olan psikolojik bezdirme davranışları (mobbing), dünyada ve Türkiye'de kamu ve özel birçok kuruluştta görülmektedir. Mobbing kavramı ilk kez, 1984 yılında çalışma psikologu Heinz Leymann (1990) tarafından tanımlanmıştır. Leymann, mobbing kavramını "bir veya birkaç kişi tarafından, diğer kişi veya kişilere yönelik, sistematik olarak düşmanca ve ahlak dışı uygulamalarla ortaya çıkan "psikolojik şiddet veya psiko-terör" olarak tanımlamaktadır. Leymann (1990); "bullying (zorbalık)" teriminin okullarda, "bezdirme (mobbing)" teriminin ise iş yerlerinde çalışanlar arasında yaşanan psikolojik şiddet davranışları için kullanılmasını önermektedir. Psikolojik bezdirme, iş yerinde birey veya gruplara zarar vermek amacıyla uygulanan leke sürmek, rezil etmek, ayağını kaydırmak, gücünü kötüye kullanmak, hakaret etmek, gözdağı vermek, saldırmak biçiminde görülen davranışlar olarak belirtilmektedir (Kırel 2007). Psikolojik bezdirme kavramı, bazı kaynaklarda "iş yerinde zorbalık (workplace bullying)" olarak da adlandırılmaktadır (Di Martino ve diğ. 2003, Gül 2009). Türk Dil Kurumu mobbingin Türkçe anlamını "iş yerlerinde, okullarda ve benzeri topluluklar içinde belirli bir kişiyi hedef alıp çalışmalarını düzenli olarak engelleyip huzursuz olmasına yol açmak, yıldırma, dışlamak ve gözden düşürmek" olarak açıklamıştır (Türk Dil Kurumu 2011). Bu nedenle makalede mobbing kavramı bezdiri olarak ele alınmıştır.

Günümüzde psikolojik bezdirme davranışları tüm kültürlerde ve tüm işyerlerinde görülmektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar; sağlık, banka ve sigorta çalışanlarının, satış elemanı ve teknik elemanı gibi meslek üyelerinin psikolojik bezdirme davranışı ile karşılaşma riskinin yüksek olduğunu göstermiştir (Yıldırım ve Yıldırım 2007, Gül 2009). İnsan kaynağına yoğun ihtiyaç duyan hizmet sektörlerinin başında yer alan sağlık

sektöründe yaşanan psikolojik bezdirme davranışının %22-88 arasında olduğu bildirilmektedir (Kingma 2001, Quine 2011, Ayrancı ve diğ. 2002, Johnson ve Rea 2009). Fernandes ve diğ. (1999) tarafından yapılan bir çalışmada ambulans ekiplerinin en büyük risk grubu olduğu rapor edilse de diğer sağlık çalışanları ile karşılaştırıldığında hemşirelerin daha fazla psikolojik bezdirme davranışına maruz kaldıkları belirlenmiştir. Kingma (2001)'nın çalışmasında ise sağlık çalışanlarının psikolojik bezdirme davranışına uğrama riskinin diğer hizmet sektörü gruplarına göre 16 kat daha fazla olduğu bildirilmektedir.

Sağlık çalışanlarına yönelen psikolojik bezdirme davranışı yaygın olup, son yıllarda da artış göstermektedir. Özdevcioğlu (2003)'nun Kayseri'de yaptığı çalışmada, hemşirelerin %89.5'inin hasta yakınları, yöneticiler, doktorlar ve hastalar tarafından herhangi bir saldırgan davranışa maruz kaldığı belirlenmiştir. Kabalcıoğlu ve Yurdakul'un (2008) Şanlıurfa'da yaptıkları çalışmada ebe ve hemşirelerin %61'inin psikolojik bezdirme davranışına maruz kaldığı belirlenmiştir. Ayrancı ve diğ. (2002) sağlık çalışanlarının yarısından fazlasının (%50.8) ve bunlar içerisinde en sık pratisyen hekim (%67.6) ve hemşirelerin (%58.4) psikolojik bezdirme davranışına uğradıklarını saptamışlardır. Benzer şekilde hemşirelerde psikolojik bezdirmeye maruz kalma oranını Çöl (2008) %34.9, Efe ve Ayaz (2010) ise %33 olarak bildirmektedir. İstanbul'da 505 hemşireyi kapsayan bir çalışmada hemşirelerin %86'sının psikolojik bezdirmeye maruz kaldığı kaydedilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi 2011).

Araştırmalara göre iş yerinde psikolojik bezdirme davranışına neden olan faktörlerin zayıf iş örgütlenmesi, iş kontrolünün çok fazla veya az olması, liderlik sorunları, kapalı kapı politikasının uygulanması, sosyal ilişkilerin yetersizliği, örgüt içi disiplinin sağlanmaması, iletişim kanallarının yetersiz olması, hizmet içi eğitime önem

verilmemesi, ekip çalışmasının olmaması ve çatışmayı çözme yeteneklerinin zayıflığı olduğu belirlenmiştir (Leymann 1990, Yılmaz ve diğ. 2008).

Sağlık sektörü çok çeşitli meslek gruplarının bilgi ve birlikte çalışmasını gerektiren yoğun ve stresli iş ortamlarıdır. Hastanelerdeki zor ve düzensiz çalışma koşulları, yetersiz ücret, görev tanımlarının belirsizliği ve kadın çalışanların fazla olması gibi nedenler psikolojik bezdirme davranışlarını tetikleyen etmenlerdir (Leymann 1990). Hastanelerde en sık rapor edilen risk etmenleri arasında sağlık çalışanlarının değişken karakterli hastaların bakımı konusundaki bilgi eksikliği, güvenliğin yetersiz olması, tek kişi olarak çalışma, ilaç, alkol ya da şiddet öyküsü olan psikiyatrik hastalık tanısı almış personel ile çalışma olarak belirlenmiştir (Yeşildal 2005). Muayene ya da tetkik için uzun süre bekleme, aşırı kalabalık ve konforsuz bekleme odaları da çevresel düzenin yetersizliğinden kaynaklanan risk etmenleri arasındadır (Efe ve Ayaz 2010).

Psikolojik bezdirme davranışına maruz kalan çalışanlarda bazı fiziksel ve ruhsal sorunlar görüldüğü birçok çalışmada rapor edilmiştir. Bu kişilerde; uykusuzluk, iştahsızlık, depresyon, post travmatik stres bozukluğu, panik atak, odaklanma güçlüğü, hipertansiyon, mide şikâyetleri, işe gitmek istememe, işe geç kalma, iş doyumsuzluğu, işten ayrılma isteği, mesleki kimlik kaybı, iş kazaları, intihara yönelme gibi sorunların görüldüğü tespit edilmiştir (Özdevcioğlu 2003, Yeşildal 2005, Yıldırım ve Yıldırım 2007, Gül 2009).

Günümüzde özellikle gelişmiş ülkeler, iş yerindeki psikolojik bezdirme davranışlarına çok fazla duyarlılık göstermektedir. Bu sorunu çeşitli boyutları ile tanıtmak için çalışmalar yürütülmekte, mağdurlarına hukuk ve sağlık desteği sağlanmaktadır. Ülkemizde bu soruna iş çevrelerinin, akademik çevrelerin ve meslek örgütlerinin ilgisi yeterli değildir. Oysa bu durum

ciddi şekilde tüm çalışanları tehdit etmekte ve önlem alınması gerekmektedir. Sağlık sistemindeki aksaklıklar, hastaların ilk ve en çok karşılaştığı kişiler olan ebe ve hemşireleri hedef haline getirebilmektedir. Kurumlara ve çalışanlara zarar veren ve kurumlara dolaylı maliyetler yükleyen psikolojik bezdirme davranışlarının tanımlanması, önlenmesi ve çalışma ortamının iyileştirilmesi için uygun girişimlerin ortaya konulması gerekmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı Akdeniz Bölgesi'ndeki bir ilimizin il merkezindeki özel ve kamu hastanelerinde çalışan ebe ve hemşirelerin iş yerinde karşılaştıkları psikolojik bezdirme davranışlarını belirlemektir.

Araştırma Soruları:

1. Ebe ve hemşirelerin iş yerinde psikolojik bezdirme davranışıyla karşılaşma sıklığı nedir?
2. Ebe ve hemşirelerin iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik bezdirme davranışlarına gösterdikleri tepkiler nelerdir?
3. Ebe ve hemşirelerin iş yerinde psikolojik bezdirme davranışlarını azaltma ve önleme girişimleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma, ebe ve hemşirelerin iş yerinde karşılaştıkları psikolojik bezdirme davranışlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapıldı. Araştırmanın evrenini, Akdeniz Bölgesi'ndeki bir ilimizin il merkezindeki mevcut özel ve kamu hastanelerinde çalışan toplam 1100 ebe (n=313) ve hemşire (n=787) oluşturdu. Örneklem kapsamına alınacak ebe ve hemşirelerin sayısı, evreni bilinen örnekleme hesaplama yöntemi kullanılarak belirlendi. Örnekleme alınacak ebe ve hemşireleri belirlemek için üç aşamalı örnekleme yöntemi kullanıldı. İlk olarak hastaneler özel (iki), devlet (üç) ve üniversite (bir) olmak üzere üç tabakaya

ayrılıp her bir tabakadan kümeler seçildi. Toplam altı küme örnekleme dahil edildi. Ardından bu kümeler de öncelikle dahili, cerrahi, acil ve yönetim birimleri olmak üzere dört tabakaya ayrıldı. Bu işlemlerden sonra küme ve tabakalı örnekleme yönteminin formüllerinden yararlanarak minimum örneklem genişliği 498 olarak hesaplandı. (güvenilirlik aralığı %95, d=0.05). Örnekleme alınacak ebe ve hemşireler "Basit Rastgele Örnekleme Yöntemi" ile seçildi. Bu örnekleme yöntemine göre, ebe ve hemşireler isimlerine numara verilerek sıralandı ve basit rastgele sayılar tablosu kullanılarak örnekleme alınacak ebe ve hemşirelere karar verildi. Araştırmaya katılmayı kabul etmeme (n=14), belirtilen tarihlerde izinli olma (n=42) gibi nedenlerden dolayı 442 ebe ve hemşireden yanıt alınabildi.

Verilerin toplanmasında, Yıldırım ve Yıldırım tarafından 2007 yılında hazırlanan "İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği" ve "veri toplama formu" kullanıldı. İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği ebe ve hemşirelerin son bir yıl içinde iş yerinde psikolojik bezdirme davranışıyla karşılaşma durumunu ölçmektedir. Ölçek 33 maddeden oluşan, "hiç karşılaşmadım", "bir kez karşılaştım", "bir kaç kez karşılaştım", "bazen karşılaşıyorum", "sık sık karşılaşıyorum" ve "her zaman karşılaşıyorum" seçenekleri olan altılı likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin "bireyin işinden izolasyonu", "mesleki statüye saldırı", "kişiliğe saldırı" ve "doğrudan olumsuz davranışlar" olmak üzere dört alt boyutu vardır. Ölçek, birey psikolojik bezdirme davranışları ile hiç karşılaşmamışsa "0" puan, bir kez karşılaşmışsa "1" puan, bir kaç kez karşılaşmışsa "2" puan, - bazen karşılaşıyorsa "3" puan, sık sık karşılaşıyorsa "4" puan, her zaman karşılaşıyorsa "5" puan alacak şekilde puanlandırılır. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 165, en düşük toplam puan ise 33'dür. Ölçekten alınan toplam puan 33'e bölüldüğünde çıkan sonucun 1 ve 1'den büyük olması bireyin psikolojik

bezdirmeye davranışlarına maruz kaldığını gösterir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.93'tür (Yıldırım ve Yıldırım 2007). Araştırmamızda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.93 bulundu.

Veri toplama formu üç bölümden oluşturuldu. Birinci bölüm ebe ve hemşirelerin "sosyodemografik (cinsiyet, yaş) ve mesleki (mezun olduğu okul, toplam hizmet süresi, şu an çalıştığı hastanede çalışma süresi, haftalık çalışma süresi, görevi, çalıştığı bölüm, çalışma düzeni, kadro niteliği) özelliklerini", ikinci bölüm "iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik bezdirme davranışları karşısındaki tepkilerini" ve üçüncü bölüm "iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik bezdirme davranışlarını azaltma ya da önleme girişimlerini" belirlemeye yönelikti. Veri toplama formundaki sorular kapalı uçlu sorulardan oluşturuldu. Araştırmada kullanılan veri toplama formunun ön uygulaması, Yıldırım ve Yıldırım tarafından 2007 yılında yapılmıştır. Ebe ve hemşirelerin ölçek ve veri toplama formunu doldurmaları yaklaşık 20 dakika sürdü. Araştırma 3 Nisan-10 Mayıs 2009 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Veriler SPSS 11.5 paket programında analiz edildi. Verilerin analizinde sayı, yüzdelik, ortalama ve standart sapma kullanıldı. Ölçekten alınan toplam puan 33'e bölünerek bireyin psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kalıp kalmadığı belirlendi. Ardından ölçek puan ortalamasının bağımsız değişkenlerle ilişkisinin değerlendirilmesi için ki-kare testi uygulandı. Araştırmada p değeri için önemlilik düzeyi <0.05 olarak kabul edildi.

Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için ilgili kurumlardan ve etik kuruldan yazılı izin, ebe ve hemşirelerden bilgilendirilmiş yazılı onam alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya en az bir yıldır ebelik ya da hemşirelik yapmış olan, araştırmanın yapıldığı

tarihlerde izinli veya raporlu olmayan, araştırmaya katılmayı kabul eden ebe ve hemşireler dahil edildi. Araştırmanın sonuçları, sadece araştırmanın yapıldığı ebe ve hemşire grubunun görüşlerini yansıtmaktadır.

Bulgular

Araştırmaya katılan ebelerin tamamı kadın; hemşirelerin %97'si kadın, %3'ü erkekti. Ebe ve hemşirelerin yarıya yakını ön lisans mezunu (%43.2), %28.3'ü lisans ve %24.4'ü sağlık meslek lisesi mezunuydu. Araştırmaya katılan ebe ve hemşirelerin yaş ortalaması 31.4 ± 6.9, toplam hizmet süresi ortalaması 10.8±7.8 yıl, şu an çalıştığı hastanede çalışma süresi ortalaması 6.5 ± 6.1 yıl ve haftalık çalışma süresi ortalaması 47.7±4.2 saat olarak saptandı.

Ebe ve hemşirelerin yarısından fazlası devlet kurumunda çalışmaktaydı (%67.2) ve %76.4'ü klinik ebe/hemşiresi olarak görev yapmaktaydı. Ebe ve hemşirelerin %43.7'si cerrahi ve %37.2'si dahiliye servisinde çalışmaktaydı. Ebe ve hemşirelerin %39.4'ü vardiya ve %31.2'si nöbet düzeninde çalışırken, %29.4'ü sürekli gündüz çalışmaktaydı.. Ebe ve hemşirelerin yarısından fazlası 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4A maddesine bağlı memur (%57.9) ve %33.7'si 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4B maddesine bağlı sözleşmeli personel olarak çalışmaktaydı.

Araştırmada ebe ve hemşireler en fazla "başkalarının yanında kendileriyle aşağılayıcı ve onur kırıcı konuşulması" (%65.4) davranışına maruz kaldıklarını ifade etti (Tablo 1). Hemşire ve ebelerin %30.8'i bu tür davranışları uygulayan kişinin hekim, %28.5'i hasta yakını ve %24.2'si yönetici olduğunu bildirdi. Ebe ve hemşireler ikinci sırada en fazla "yaptığı işin değersiz ve önemsiz görülmesi" (%49.5) davranışına maruz kaldıklarını ifade etti (Tablo 1). Bu davranışı en fazla hekim (%25.6), yönetici (%20.4) ve hasta yakınının (%19.5) uyguladığını bildirdi.

Tablo 1: Ebe ve Hemşirelerin İşyerinde Maruz Kaldıkları Psikolojik Bezdirmе Davranışları

Davranışlar	Sayı(S)*	Yüzde(%)
Başkalarının yanında sizinle aşağılayıcı ve onur kırıcı konuşulması	289	65.4
Sizinle ilgili asılsız söylemlerde bulunulması	187	42.3
Başkalarının yanında sizi küçük düşürücü davranılması(beden dili kullanılması)	193	43.7
Ruh sağlığınızın yerinde olmadığına ima edilmesi	65	14.7
Özgüveninizi olumsuz etkileyecek bir iş yapmaya zorlanılması	117	26.5
Dürüstlüğünüzün ve güvenilirliğinizin sorgulanması	128	29.0
Özel yaşantınızla ilgili asılsız söylentiler çıkarılması	63	14.3
Sözlü tehdit edilme	180	40.7
Masaya yumruk vurulması gibi davranışlarla karşılaşma	131	29.6
Performansınızla ilgili sürekli olumsuz değerlendirmeler yapılması	121	27.4
Sorumlu olmadığınız konularda suçlanmanız	208	47.1
Ortak yapılan işlerin olumsuz sonuçlarından yalnızca sizin sorumlu tutulmanız	146	33.0
Yaptığınız iş ve işin sonuçları ile ilgili sürekli kusur/hata bulunması	157	35.5
Yaptığınız her işte mesleki yeterliliğinizin sorgulanması	127	28.7
Sizinle ilgili haksız gerekçelerle yazışmalar yapılması/ rapor tutulması	70	15.8
Sizin ve yaptığınız işin hissettirilmeden (dolaylı) kontrol edilmesi	206	46.6
Kendinizi göstermenize fırsat verilmemesi	108	24.4
Verdiğiniz karar ve önerilerinizin eleştirilerek, reddedilmesi	154	34.8
Sorumluluğunuzda olan işlerin sizden alınarak, sizden daha düşük pozisyonda kişilere verilmesi	42	9.5
Sizden daha düşük pozisyonda kişiler tarafından denetlenmeniz	64	14.5
Yaptığınız işin değersiz ve önemsiz görülmesi	219	49.5
Düzenlenen sosyal toplantılardan haberdar edilmeme	80	18.1
Görüşme ve konuşma isteğinize yanıt alamama	97	21.9
Bulduğunuz ortamda görmezden gelinerek, yokmuşsunuz gibi davranılması	84	19.0
Konuşurken sık sık sözünüzün kesilmesi	123	27.8
Gönderdiğiniz elektronik posta ve telefonlara yanıt verilmemesi	17	3.8
İş arkadaşlarınızın sizinle konuşmasının engellenmesi ya da yasaklanması	21	4.8
Bir ortama girdiğinizde, bulunduğunuz ortamın bilerek terk edilmesi	22	5.0
Kapasitenizin üstünde işlerden sorumlu tutulması	150	33.9
İşten ayrılmanız ya da yer değiştirmeniz için baskı yapılması	50	11.3
İşiniz için gerekli olan bilgi, doküman ve materyallerin sizden saklanması	29	6.6
Şahsi eşyalarınıza zarar verilmesi	11	2.5
Fiziksel şiddet uygulanması	56	12.7

* Ebe ve hemşireler birden fazla yanıt verdikleri için n katlanmıştır.

Tablo 2: Ebe ve Hemşirelerin İşyerinde Maruz Kaldıkları Psikolojik Bezdirmeye Davranışları Karşısındaki Tepkileri

Tepkiler	S*	%
Yapılan düşmanca davranışlar hatırladıklarında şiddetli üzüntü duyma	275	62.2
Yapılan davranışları tekrar tekrar hatırlama / yaşama	258	58.4
İşe gelirken korkma, iş yerinde bulunmak istememe	164	37.1
Kendini yalnız hissetme	178	40.3
İş yerinde kimseye güvenmeme	213	48.2
Kendine olan güven ve saygının azaldığını hissetme	134	30.3
İşine karşı bağlılığın azaldığını hissetme	197	44.6
İş dışındaki hayatının (evliliği ve ailesinin) bundan olumsuz olarak etkilenmesi	203	45.9
Çoğu zaman kendini suçlu hissetme	125	28.3
İçinden ağlama isteğinin gelmesi	177	40.0
Kendini ihanete uğramış gibi hissetme	132	29.9
Görünür bir neden yokken kötü bir şey olacakmış korkusu yaşama	167	37.8
Aşırı tedirgin olma ve kolayca ürkme	138	31.2
Zamanının büyük kısmını doğrudan işi ile ilgili olmayan konularla geçirme	132	29.9
Hiçbir şey yapmadığı halde çok meşgul görüntüsü verme	42	9.5
Bir şeyler yapılması gerektiğinde yavaş hareket etme	38	8.6
Yaşadıklarının acısını başka birini aşağılayarak çıkarma	40	9.0
İş ortamında çalışma arkadaşları ile çatışma yaşama	163	36.9
Bir işe konsantre olmada güçlük yaşama	144	32.6
İş yerindeyken hiçbir iş yapamıyorum	60	13.6
İşle ilgili hatalar yapma	103	23.3
Bazen karşı davranış sergileyen kişilerden öç almayı düşünme	110	24.9
Maruz kaldığı davranışlar nedeniyle, bir psikolojik danışmanın desteğini alma	51	11.5
Kendisine bu davranışları yapanlara beddua etme	107	24.2
Kontrol dışı hareketlerin/tiklerin gelişmesi	49	11.1
Kan basıncında değişiklikler yaşama	132	29.9
Mide bağırsak şikayetlerinin olması	189	52.8
Aşırı yemek yeme isteği ya da iştahta azalma olması	219	49.5
Alkol, sigara ya da ilaç (madde) kullanma	160	36.2
Kendini stresli ve yorgun hissetme	276	62.4
Baş ağrılarının olması	260	58.6
Göğüs ağrısı, kalp çarpıntısı olması	156	35.3
Depresyonda olduğunu düşünme	188	42.5

* Ebe ve hemşireler birden fazla yanıt verdikleri için n katlanmıştır.

Tablo 3: Ebe ve Hemşirelerin İşyerinde Maruz Kaldıkları Psikolojik Bezdirmе Davranışlarını Azaltma ya da Önleme Girişimleri

Girişimler	S*	%
Daha planlı ve daha çok çalışma	326	73.8
Eleştiri almamak için işine daha çok özen gösterme	320	72.4
Uğradığı haksızlığı, ilgili kişiyle yüz yüze konuşarak çözmeye çalışma	308	69.7
Maruz kaldığı olumsuz davranışları üst makama bildirme	256	57.9
Kurum içinde görev yerini değiştirmeyi düşünme	199	45.0
Ciddi olarak işten ayrılmayı düşünme	161	36.4
İş yerinde olumsuz davranış sergileyen kişilere karşı yargıya başvurmayı düşünme	123	27.8
Zaman zaman intihar etmeyi düşünme	33	7.5

* Ebe ve hemşireler birden fazla yanıt verdikleri için n katlanmıştır.

Araştırmada ebe ve hemşireler, iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik bezdirmе davranışlarına karşı en fazla psikofizyolojik tepkiler verdiklerini bildirdi. Bu psikofizyolojik tepkilerin başında stresli ve yorgun hissetme (%62.4), baş ağrısı (%58.6) ve gastrointestinal sistem sorunları (%52.8) gelmekteydi. Ayrıca ebe ve hemşireler %62.2'si yapılan düşmanca davranışları hatırladıklarında şiddetli üzüntü duyma, %58.2'si yapılan davranışları tekrar tekrar hatırlama/yaşama gibi duygusal tepkiler yaşadıklarını ifade etti (Tablo 2).

Ebe ve hemşireler iş yerinde maruz kaldıkları psikolojik bezdirmе davranışlarını azaltmak ya da önlemek için daha planlı ve daha fazla çalışmaya (%73.8) ve eleştiri almamak için işlerine daha çok özen göstermeye (%72.4) çabaladıklarını bildirdi. Ayrıca araştırmada ebe ve hemşirelerin %7.5'i zaman zaman intihar etmeyi düşündüklerini bildirdi (Tablo 3). Bu ebe ve hemşirelerin %3.6'sı 'ender-ara sıra', %2.5'i 'sık sık-çoğunlukla', %1.4'ü 'her zaman' intihar etmeyi düşündüklerini ifade etti.

Araştırmada ebelerin %27.4'ünün, hemşirelerin %20.7'sinin İş Yerinde Psikolojik

Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının 1'den yüksek olduğu saptandı. ($p=0.137$). Ebe ve hemşirelerin İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldıkları puan ortalaması ile yaş, görev, çalışma düzeni ve haftalık çalışma süresi değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmadı ($p>0.05$) (Tablo 4).

Araştırmada sağlık meslek lisesi mezunu ebe ve hemşirelerin %15.7'sinin, ön lisans mezunlarından %28.3'ünün, lisans ve yüksek lisans mezunlarından %19.6'sının İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının 1'den yüksek olduğu saptandı ($p=0.027$) (Tablo 4). Toplam hizmet süresi 1-3 yıl olan ebe ve hemşirelerin %15.1'inin, 8 yıldan fazla olanların %21.8'inin İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının 1'den yüksek olduğu belirlendi ($p=0.008$) (Tablo 4). Çalışmakta olduğu kurumda çalışma süresi 1 yıldan az olan ebe ve hemşirelerin %8.6'sının, 1-5 yıl olanların %26.4'ünün, 5 yıldan fazla olanların ise %23.7'sinin İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının 1'den yüksek olduğu saptandı.

Tablo 4: Ebe ve Hemşirelerin Sosyo-demografik ve Mesleki Özelliklerine Göre İşyerinde Bezdirme Davranışlara Maruz Kalma Durumları

Özellikler	Maruz kalan*		Maruz kalmayan**		Pearson'ın Ki-kare testi	p
	(n = 99)		(n = 343)			
	S	%	S	%		
Yaş						
25 ve altı	23	23.7	74	76.3	1.617	0.656
26-35	56	23.0	188	77.0		
36-45	15	17.9	69	82.1		
46 ve üstü	5	29.4	12	70.6		
Öğrenim durumu						
Sağlık Meslek Lisesi	17	15.7	91	84.3	7.199	0.027
Ön lisans	54	28.3	137	71.7		
Lisans ve Yüksek lisans	28	19.6	115	80.4		
Toplam hizmet süresi (yıl)						
1-3	11	15.1	76	84.9	13.833	0.008
4-5	12	24.0	38	76.0		
6-8	24	36.4	42	63.6		
8 ve üstü	52	21.8	187	78.2		
Şu an çalıştığı hastanede çalışma süresi (yıl)						
1 yıldan az	6	8.6	64	91.4	9.535	0.009
1-5	48	26.4	134	73.6		
6 ve üstü olmalı	45	23.7	145	76.3		
Haftalık çalışma süresi (saat)						
40 ve altı	7	33.3	14	66.7	7.458	0.059
41-45	36	18.2	162	81.8		
46-50	26	20.8	99	79.2		
51 ve üstü	30	30.6	68	69.4		
Görevi						
Klinik Ebe/Hemşiresi	76	22.5	262	77.5	0.637	0.727
Servis Sorumlu Ebe/Hemşiresi	17	20.5	66	79.5		
Başhemşire/Başhemşire Yardımcısı	6	28.6	15	71.4		
Çalıştığı bölüm						
Dahiliye	24	15.3	133	84.7	20.588	<0.001
Cerrahi	50	25.9	143	74.1		
Acil	9	15.3	50	84.7		
Yönetim	16	48.5	17	51.5		
Çalışma düzeni						
Sürekli gündüz	30	23.1	100	76.9	0.221	0.895
Vardiya	40	23.0	134	77.0		
Nöbet	20	21.0	109	79.0		
Kadro niteliği						
657'ye tabi devlet memur-4A	68	26.6	188	73.4	11.251	0.004
Sözleşmeli personel-4B	30	20.1	119	79.9		
Diğer (geçici personel)	1	2.7	36	97.3		

* Maruz kalan: Ölçekten aldıkları puan 1'den yüksek olan ebe ve hemşire.

** Maruz kalmayan: Ölçekten aldıkları puan 1'den düşük olan ebe ve hemşire.

*** Sürekli gündüz: 08:00-16:00 saatleri arasında mesai yapan ebe ve hemşire.

Vardiya: Akşam 16:00-24:00 ya da 24:00-08:00 saatleri arasında mesai yapan ebe ve hemşire.

Nöbet: 24 saat mesai yapan ebe ve hemşire.

($p=0.009$) (Tablo 4). Yönetim bölümünde çalışan ebe hemşirelerin %48.5'inin, cerrahide çalışanların %25.9'unun, dahiliye ve acilde çalışanların ise %15.3'ünün İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının 1'den yüksek olduğu belirlendi ($p=0.001$) (Tablo 4). 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4A maddesine tabi olan ebe ve hemşirelerin %26.6'sının, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4B maddesine tabi olanların ise %20.1'inin İş Yerinde Psikolojik Şiddet Davranışları Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının 1'den yüksek olduğu saptandı ($p=0.004$) (Tablo 4).

Tartışma

Ebe ve hemşireler uzun ve yorucu çalışma saatleri nedeniyle doğrudan ve dolaylı olarak psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kalmaktadırlar (Johnson 2009, Quine 2011). Araştırmamızda ebe ve hemşireler en fazla “başkalarının yanında kendileriyle aşağılayıcı ve onur kırıcı konuşulması”, “yaptığı işin değersiz ve önemsiz görülmesi” ve “sorumlu olmadığı konularda suçlanma” davranışlarına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 1). Khalil (2009)'in çalışmasında, hemşirelerin en çok sözel şiddet ve ayrımcılığa maruz kaldıkları belirlenmiş, yanı sıra dedikodu, bağırma, saldırma ve fiziksel şiddet de tespit edilmiştir. Efe ve Ayaz'ın (2010) çalışmasında odak grup görüşmelerinde hemşirelerin yöneticileri tarafından “tek başına çalıştıkları bilinmesine rağmen aynı anda birkaç işi bir arada yapmalarının beklenmesi, aşağılayıcı ve onur kırıcı ifadeler kullanılması” gibi psikolojik bezdirme davranışlarıyla karşılaştıkları belirtilmiştir. Kwok ve diğ. (2006) çalışmalarında, hemşirelerin en çok sözel şiddete maruz kaldıkları, ayrıca zorbalık, fiziksel şiddet ve cinsel tacize de uğradıkları belirtilmektedir. Özen-Çöl (2008)'ün hastane çalışanlarıyla yaptığı çalışmada, en sık karşılaşılan psikolojik şiddet davranışları arasında “yaptığım işi eleştirirler”,

“varlığıma / kişiliğime önem verilmez”, “sahip olduğumdan daha az yetenek gerektiren işler verilir”, “iyi niyetli çabalarım başkaları tarafından yanlış anlaşılır ve dikkate alınmaz” gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Bu sonuçlar çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Psikolojik bezdirmeyi uygulayan bireylere bakıldığında daha çok hekim, yönetici, çalışma arkadaşı ve hasta yakını karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun “güçlünün zayıfı yenmesi” (eşit ya da baskın ile zayıf güçler arasında meydana gelen şiddet) olarak nitelendirilebileceği düşünülmektedir (Kwok ve diğ. 2006, Özen-Çöl 2008, Thomas ve Burk 2009). Araştırmamızda hemşirelerin en çok hasta ve yakınları tarafından ve ikinci olarak da meslektaşları, yöneticileri ve doktorlar tarafından psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kaldıkları belirlenmiştir. Öztürk ve diğ. (2008) çalışmasında, akademisyen hemşirelere psikolojik şiddet uygulayan bireylerin daha çok yöneticileri ve aynı bölümde çalışan meslektaşları olduğu bulunmuştur. Öztunç (2001)'un çalışmasında, hemşirelere sözel şiddet ve tehdidin en çok hasta yakını ve refakatçiler tarafından yapıldığı, bunu hastaların ve doktorların izlediği belirlenmiştir. Adaş ve diğ. (2008) sağlık sektöründe şiddet raporunda, benzer şekilde hekimlerin %60'a yakın bir bölümünün hasta yakınlarından şiddet gördüğü saptanmıştır. Hastalardan hekimlere yönelen şiddet ise %6.3'tür. Hasta ve hasta yakını kaynaklı şiddetin tümü değerlendirildiğinde, hekimlerin %87'si bu iki gruptan gelen şiddete maruz kalmaktadır. Bu sonuçlar bulgularımızla paralellik göstermektedir. Mevcut sağlık sisteminde hasta ve hasta yakınlarının tedavi sürecinde hastane içindeki bürokratik işlemleri üstlenmek durumunda olmaları ve hastanın güvenliği konusundaki kaygı ve hassasiyetlerinin olması gibi nedenlerin hasta ve hasta yakınlarında psikolojik bezdirme davranışlarına yol açabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda ebe ve hemşireler, iş yerinde psikolojik bezdirme davranışları karşısında psikofizyolojik tepkiler gösterdiklerini söylemişlerdir. Bunun yanında ebe ve hemşirelerin, yapılan düşmanca davranışları hatırladıklarında en çok şiddetli üzüntü duyma gibi duygusal tepkiler gösterdikleri belirlenmiştir (Tablo 2). Yıldırım ve Yıldırım (2007)'in çalışmasında, psikolojik bezdirme davranışları karşısında hemşirelerin %52.5'inde ağlama isteği, %48.5'inde uyku bozukluğu ve %38.4'ünün işe konsantrasyon bozukluğu yaşadıkları belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada hemşirelerin yarısından fazlasında kendilerini yorgun ve stresli hissetme, gastrointestinal problemler yaşama, yeme isteğinde artma, iştahta artma / azalmaya bağlı aşırı kilo alma veya kilo verme, ağrı hissetme gibi sorunlar bulunmuştur. Yıldırım ve Yıldırım (2007) çalışmasında, öğretim elemanları psikolojik bezdirme davranışları karşısında kendilerini yorgun ve stresli hissetme (%75), baş ağrısı (%69), mide ve bağırsak problemleri (%48), aşırı yemek yeme isteği ya da iştahta azalma (%46) gibi fiziksel tepkiler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yine aynı çalışmada öğretim elemanlarının kendilerine yapılan davranışları tekrar tekrar hatırlama / yaşama (%69) ve yapılan düşmanca davranışları hatırladıklarında şiddetli üzüntü duyma (%38) gibi psikolojik tepkiler gösterdikleri belirlenmiştir. Bu çalışmaların sonuçları bulgularımızı destekler niteliktedir. Ayrıca bu tepkilerin çalışanlarda iş verimini azaltan ve duygusal sağlık sorunlarına yol açan olumsuz etmenler olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmamızda ebe ve hemşirelerin iş yerinde psikolojik bezdirme davranışlarını azaltmak ya da önlemek için daha planlı ve daha çok çalışma, eleştiri almamak için işlerine daha çok özen gösterme ve uğradığı haksızlığı ilgili kişiyle yüz yüze konuşarak çözmeye çalışma girişimlerde bulunmalarının oldukça yapıcı yaklaşımlar olduğu söylenebilir (Tablo 3).

Yapılan çalışmalara (Lee ve diğ. 2007, Malakouti ve diğ. 2009, Johnston ve diğ. 2009) göre, intihar düşüncesinin %3.1-13.3, intiharı planlamanın %0.9-6.2 ve intihar girişiminin %1-3.3 arasında seyrettiği göz önünde bulundurulduğunda, araştırmamızda ebe ve hemşirelerin zaman zaman intihar etmeyi düşünme durumlarının %7.5 olması diğer araştırma bulgularına göre yüksek bir rakam olarak görünmektedir. Bizim araştırmamıza benzer olarak Yıldırım ve diğ. (2007) çalışmalarında, öğretim elemanlarının iş yerinde psikolojik bezdirme davranışlarını azaltmak ya da önlemek için büyük çoğunluğunun daha planlı ve daha çok çalıştıkları, eleştiri almamak için işlerine daha çok özen gösterdikleri ve uğradığı haksızlığı ilgili kişiyle yüz yüze konuşarak çözmeye çalıştıkları belirlenmiştir. Yine Yıldırım ve Yıldırım (2007)'in hemşirelerle yaptıkları çalışmada da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Araştırmamızda ileri yaşlarda, toplam hizmet süresi ve şu anda görev yaptığı hastanedeki çalışma süresi fazla olan ebe ve hemşirelerin psikolojik bezdirme davranışlarına daha çok maruz kaldıkları belirlenmiştir (Tablo 4). Landau ve Bendalak (2008)'in 25 tam teşekküllü hastanenin acil servisinde çalışan personelin şiddete maruz kalma durumlarının incelendiği çalışmada, genç yaşta olan ve 3-10 yıldır bulunduğu görevi sürdüren personelin daha çok şiddet mağduru olduğu görülmüştür. Hegney ve diğ. (2003) hemşirelerin iş ortamında karşılaştıkları şiddeti değerlendirdikleri çalışmada, tecrübesiz hemşirelerin tecrübeli hemşirelere göre daha fazla şiddet mağduru oldukları belirlenmiştir. Camerino ve diğ. (2008) hemşirelerle yaptıkları çalışmada, 30 yaşın altındaki hemşirelerin hasta ve yakınlarından daha çok olmak üzere farklı gruplar tarafından şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Ayrancı ve diğ. (2002) çalışmasında, hem toplam çalışma süresi daha kısa olan sağlık çalışanlarında hem de son çalışılan yerde 120 ay ve daha az bir süredir

çalışanlarda şiddete uğrama sıklığı daha fazla bulunmuştur. Araştırmamızda yaş, toplam hizmet süresi ve şu anda görev yaptığı hastanedeki çalışma süresi fazla olan ebe ve hemşireler psikolojik bezdirme davranışlarına daha çok maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bunun nedeninin ilerleyen yıllarda mesleki deneyimi artan ebe ve hemşirelerin psikolojik bezdirme davranışların mağduru olduklarını kabul edebilme ve bunu ifade edebilme becerilerinin artmasına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda en fazla ön lisans mezunu ebe ve hemşirelerin psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kaldıkları görülmüş bunu sırasıyla lisans, yüksek lisans ve lise mezunu ebe ve hemşireler izlemiştir (Tablo 4). Öztunç (2001) çalışmasında, bizim bulgularımıza paralel olarak en fazla açık öğretim fakültesi ön lisans programından mezun hemşirelerin sözel saldırı, cinsel bezdirme ve sözel korkutmaya maruz kaldıkları belirlenmiştir. Araştırmamızda psikolojik bezdirme davranışlarına en fazla maruz kalan grubun başhemşire ve yardımcıları olduğu belirlenmiştir. Araştırmamızda ebe ve hemşirelerin yetki ve sorumlulukların artmasıyla birlikte psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kalmalarının da arttığı görülmektedir. Özen-Çöl (2008)'ün hastane çalışanlarında yaptığı çalışmada, iş yerindeki statülerine göre, en fazla psikolojik şiddete maruz kalan grubun %57.1 ile yöneticiler olduğu belirlenmiştir. Bu da bulgularımızı destekler niteliktedir. Hemşirelik yöneticilerinin, hemşirelik hizmetlerinin yürütülmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve kayıt altına alınmasını sağlamak, hastane ve sağlık kurumlarının ilgili yöneticileriyle işbirliği kurmak gibi birçok görevi ve sorumluluklarının olduğu (Resmi Gazete 2010) göz önüne alındığında farklı konumdaki insanlarla iletişim halinde bulunmak psikolojik bezdirme davranışlarıyla karşılaşma ihtimalini de beraberinde getirmektedir.

Araştırmamızda sürekli gündüz, vardiya veya nöbet usulü çalışmanın psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kalma açısından farklılık göstermediği saptanmıştır (Tablo 4). Bu bulgu bize gündüz ve gece vardiyasında benzer sıkıntıların yaşanıyor olabileceğini düşündürmektedir. Camerino ve diğ. (2008) vardiyalı (hem gündüz hem gece ya da sadece gece vardiyası) olarak çalışan hemşirelerin daha çok şiddete maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Bu da bizim araştırmamızla benzerlik göstermektedir.

Araştırmamızda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4A maddesinde tanımlanan memur kadrosunda çalışan ebe ve hemşirelerin psikolojik bezdirme davranışlarına en çok maruz kalan grup olduğu belirlenmiştir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4B maddesinde tanımlanan sözleşmeli memur kadrosunda çalışan ebe ve hemşirelerin iş güvenceleri olmadığı için psikolojik bezdirme davranışlarına maruz kaldıklarını ifade edemedikleri düşünülmektedir.

Sonuç

Araştırmamızda yaklaşık her beş ebe ve hemşireden birinin iş yerinde psikolojik bezdirme davranışına maruz kaldığı bulunmuştur. Psikolojik bezdirme davranışlarının ebe ve hemşirelere en çok yöneticiler, hekimler, çalışma arkadaşları, hasta ve hasta yakınları tarafından uygulandığı belirlenmiştir. Psikolojik bezdirme davranışları karşısında ebe ve hemşirelerin stresli ve yorgun hissetme, baş ağrısı, gastrointestinal sistem sorunları, şiddetli üzüntü, olayı tekrar yaşama gibi psikofizyolojik ve duygusal tepkiler verdikleri saptanmıştır. Ebe ve hemşirelerin psikolojik bezdirme davranışlarını azaltma ve önlemeye yönelik daha planlı ve daha çok çalışma, eleştiri almamak için işlerine daha çok özen gösterme ve uğradığı haksızlığı, ilgili kişiyle yüz yüze konuşarak çözmeye çalışma girişimlerinde buldukları belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Hastane yöneticileri tarafından stresle başetme, işyerinde psikolojik bezdirme ve etkileri, kişisel gelişim eğitimleri gibi sürekli eğitim programlarının düzenlenmesi,
- Sağlık çalışanları arasında etkin işbirliği ve iletişimin artırılması,
- Bezdirici (mobbing) davranışları önlemeye yönelik hukuki tedbirler konusunda hastane yönetimlerinde ve çalışanlarında farkındalığı arttıracak çalışmalar planlanması önerilmektedir.

Yazarların Katkıları

Çalışma tasarımı: M Y, S T, D V-Y, T Ç, M Ş, A Ö

Veri toplama ve/veya analizi: M Y, S T, D V-Y, T Ç, M Ş

Makalenin hazırlanması: M Y, S T, D V-Y, T Ç, M Ş, A Ö

Kaynaklar

Adaş EB, Elbek O, Bakır K (2008) *Sağlık sektöründe şiddet: Hekimlere yönelik şiddet ve hekimlerin şiddet algısı*. Gaziantep Kilis Tabip Odası Yayını, Gaziantep.

Ayrancı Ü, Yenilmez Ç, Günay Y Kaptanoğlu C (2002) Çeşitli sağlık kurumlarında ve sağlık meslek gruplarında şiddete uğrama sıklığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 3, 147-154.

Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (2010) Resmi Gazete. *Hemşirelik Yönetmeliği* (2010 Mart 8, Sayı No. 27515). Retrieved March 25, 2010, from <http://www.resmi-gazete.org/tarih/20100308-4.htm>.

Camerino D, Estry-Behar M, Conway PM, Van Der Heijden BI, Hasselborn HM (2008) Work-related factors and violence among nursing staff in the European Next study: A longitudinal cohort study. *International Journal Nursing Studies* 45, 35-50.

Di Martino V, Hoel H, Cooper CL (2003) Preventing violence and harassment in the workplace. *European*

foundation for the improvement of living and working conditions. Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Efe SY, Ayaz S (2010) Mobbing against nurses in workplace in Turkey. *International Nursing Review* 57, 328-334.

Fernandes CM, Bouthillette F, Raboud JM, Bullock L, Moore CF, Christenson JM, Grafstein E, Rae S, Ouellet L, Gillrie C, Way M (1999) Violence in the emergency department: A survey of health care workers. *Canadian Medical Association Journal* 161, 1245-1248.

Gül H (2009) İş sağlığında önemli bir psikososyal risk: Mobbing-psikolojik yıldırma. *Türk Silahlı Kuvvetleri Koruyucu Hekimlik Bülteni* 8(6), 515-520.

Hegney D, Dipteaching AP, Parker V (2003) Workplace violence in nursing in Queensland, Australia: A self-reported study. *International Journal of Nursing Practice* 9, 261-268.

Johnson SL (2009) International perspectives on workplace bullying among nurses: A review. *International Nursing Review* 56, 34-40.

Johnston AK, Pirkis JE, Burgess PM (2009) Suicidal thoughts and behaviours among Australian adults: Findings from the 2007 National Survey of Mental Health and Wellbeing. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 43(7), 635-643.

Khalil D (2009) Level of violence among nurses in Cape Town Public Hospital. *Nursing Forum* 44(3), 207-217.

Kırel Ç (2007) Örgütlerde mobbing yönetiminde destekleyici ve risk azaltıcı önlemler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(2), 317-334.

Kingma M (2001) Workplace violence in the health sector: A problem of epidemic proportion. *International Nursing Review* 48, 129-130.

Kwok RP, Law YK, Li KE, Ng YC, Cheung MH, Fung VK, Kwok KT, Tong JM, Yen PF, Leung WC (2006) Prevalence of workplace violence against nurses in Hong Kong. *Hong Kong Medical Journal* 12(1), 6-9.

- Landau SF, Bendalak Y** (2008) Personnel exposure to violence in hospital emergency wards: A routine activity approach. *Aggressive Behavior* 34, 88-103.
- Lee S, Fung SC, Tsang A, Liu ZR, Huang YQ, He YL, Shen YC, Nock MK, Kessler RC** (2007) Lifetime prevalence of suicide ideation, plan, and attempt in metropolitan China. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 116, 429-437.
- Leymann H** (1990) Mobbing and psychological terror at workplace. *Violence and Victims* 5(2), 119-126.
- Malakouti SK, Nojomi M, Bolhari J, Hakimshoostari M, Poshmashhadi M, De Leo D** (2009) Prevalence of suicide thoughts, plans and attempts in a community sample from Karaj, Iran. *Community Mental Health Journal* 45(1), 37-41.
- Mevzuat Bilgi Sistemi** (2010) Resmi Gazete. *Devlet Memurları Kanunu* (1965 Temmuz 23, Sayı No. 12056). Retrieved March 25, 2010, from <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.657&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>.
- Öztürk H, Sökmen S, Yılmaz F, Çilingir D** (2008) Measuring mobbing experiences of academic nurses: Development of a mobbing scale. *Journal of American Academy of Nursing Practice* 20, 435-442.
- Özdevecioğlu M** (2003) Organizasyonlarda saldırgan davranışlar ve bireyler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22(1), 121-150.
- Özen-Çöl S** (2008) İşyerinde psikolojik şiddet: Hastane çalışanları üzerine bir araştırma. *Çalışma ve Toplum* 4, 107-134.
- Öztunç G** (2001) Adana ilindeki çeşitli hastanelerde çalışan hemşirelerin çalışma saatlerinde karşılaştıkları sözel ve fiziksel taciz olaylarının incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 5(1), 1-9.
- Quine L** (2011) Workplace bullying in nurses. *Journal of Health Psychology* 6(1), 73-84.
- Salminen S** (1997) Violence in the workplaces in Finland. *Journal of Safety Research* 3, 123-131.
- Türk Dil Kurumu** (2011) Büyük Türkçe Sözlük. Retrieved October 18, 2011, from <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi** (2011) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. *İşyerinde Psikolojik Bezdirme (Mobbing) ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu* (2011). Retrieved September 5, 2011, from <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/index.htm>.
- Thomas SP, Burk R** (2009) Junior nursing students' experiences of vertical violence during clinical rotations. *Nursing Outlook* 57(4), 226-231.
- Yeşildal N** (2005) Sağlık hizmetlerinde iş kazaları ve şiddetin değerlendirilmesi. *Türk Silahlı Kuvvetler Koruyucu Hekimlik Bülteni* 4, 280-302.
- Yılmaz A, Özler ED, Mercan N** (2008) Mobbing ve örgüt iklimi ile ilişkilerine yönelik ampirik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 7(26), 334-357.
- Yıldırım A, Yıldırım D** (2007) Mobbing in the workplace by peers and managers: Mobbing experienced by nurses working in healthcare facilities in Turkey and its effect on nurses. *Journal of Clinical Nursing* 16(8), 1444-1453.
- Yıldırım D, Yıldırım A** (2007) Development and psychometric evaluation of workplace psychological violent behaviours instrument. *Journal of Clinical Nursing* 17, 1361-1370.
- Yıldırım D, Yıldırım A, Timucin A** (2007) Mobbing behaviors encountered by nurse teaching staff. *Nursing Ethics* 14(4), 447-463.